

**Advies voor richtlijnen voor het
milieu-effectrapport MSPO-fabriek en
concentraatverbrandingsinstallatie Shell Moerdijk**

26 september 1996

810-37

ISBN 90-421-0090-7
Utrecht, Commissie voor de milieu-effectrapportage.

commissie voor de milieueffectrapportage

College van Gedeputeerde Staten van
de provincie Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 's-HERTOGENBOSCH

uw kenmerk
393942

uw brief
d.d. 18 juli 1996

ons kenmerk
U668-96/Bo/bh/810-36

onderwerp
Advies voor richtlijnen voor het milieu-
effectrapport MSPO-fabriek en concen-
traatverbrandingsinstallatie Shell Moer-
dijk

doorkiesnr.
(030) 234 76 35

Utrecht,
26 september 1996

Met bovengenoemde brief stelde u, als coördinerend bevoegd gezag, de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) in de gelegenheid een advies voor richtlijnen uit te brengen voor een milieu-effectrapport (MER) ten behoeve van de besluitvorming over MSPO-fabriek en concentraatverbrandingsinstallatie Shell Moerdijk.

Overeenkomstig artikel 7.14 van de Wet milieubeheer (Wm) bied ik u hierbij het advies van de Commissie aan.

De Commissie hoopt met haar advies een constructieve bijdrage te leveren aan de totstandkoming van de richtlijnen voor het MER. Zij zal gaarne vernemen hoe u gebruik maakt van haar aanbevelingen.

drs. L. van Rijn-Vellekoop
voorzitter van de werkgroep m.e.r.
MSPO-fabriek en concentraatverbrandings-
installatie Shell Moerdijk

In afschrift aan: Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland en Hoogheemraadschap West-Brabant

Advies voor richtlijnen voor het milieu-effectrapport MSPO-fabriek en
concentraatverbrandingsinstallatie Shell Moerdijk

Advies op grond van artikel 7.14 van de Wet milieubeheer voor het milieu-effectrapport over
MSPO-fabriek en concentraatverbrandingsinstallatie Shell Moerdijk,

uitgebracht aan het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant
(coördinerend) door de Commissie voor de milieu-effectrapportage; namens deze,

de werkgroep m.e.r. MSPO-fabriek en concentraatverbrandingsinstallatie Shell Moerdijk

de secretaris

de voorzitter

drs. R.J. Bonte

drs. L. van Rijn-Vellekoop

Utrecht, 26 september 1996

INHOUDSOPGAVE

	Pagina
Hoofdpunten van het advies	1
1. Inleiding	3
2. Motivering, doel en besluitvorming	4
2.1 Motivering van de voorgenomen activiteit	4
2.2 Beleidsuitgangspunten	5
2.3 Besluitvormingsprocedures	6
3. Voorgenomen activiteit en alternatieven	6
3.1 MS/PO-fabriek	6
3.1.1 Aanleg en situering installaties	6
3.1.2 Produktieproces	7
3.1.3 Grondstoffen en produkten	7
3.1.4 Emissies en mitigerende maatregelen	7
3.1.5 Ligging en transport	10
3.1.6 Alternatieven MS/PO-fabriek	11
3.1.7 Meest milieuvriendelijk alternatief	12
3.2 Concentraatverbrandingsinstallatie	13
3.2.1 Verwerkingsproces	13
3.2.2 Emissies en mitigerende maatregelen	14
3.2.3 Alternatieven concentraatverbrandingsinstallatie	15
3.2.4 Meest milieuvriendelijk alternatief	15
4. Bestaande toestand en gevolgen voor het milieu	16
4.1 Algemeen	16
4.2 Veiligheid	17
4.3 Water	17
4.4 Geluid	18
4.5 Afval	18
4.6 Lucht	18
4.7 Bodem	19
5. Vergelijking van alternatieven	19
6. Leemten in kennis en evaluatie	20
7. Vorm en presentatie	21
8. Samenvatting van het MER	21

BIJLAGEN

1. Brief van het bevoegd gezag d.d. 18 juli 1996, waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen
2. Kennisgeving in staatscourant nr. 137 d.d. 19 juli 1996
3. Projectgegevens

HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Shell Nederland Chemie B.V., vestiging Moerdijk, is voornemens in samenwerking met BASF op het industrieterrein Moerdijk een tweede fabriek voor de produktie van styreenmonomeer (SM) en propeenoxide (PO) (verder aan te duiden als MS/PO-fabriek) op te richten en te bedrijven. De capaciteit van de installatie bedraagt 31 ton/h PO en 70 ton/h SM¹). Voorts maken de volgende activiteiten deel uit van de voorgenomen activiteit:

- een uitbreiding van de capaciteit van de ethylbenzeenfabriek;
- een uitbreiding van de capaciteit van de katalysatorfabriek;
- (mogelijk) het concentreren van het basisch waswater.

Tevens zal Shell mogelijk een installatie voor de verbranding van concentraat van basisch waswater, dat bij het produktieproces vrijkomt, oprichten. Een andere mogelijkheid is dat Shell het concentreren van het basisch waswater en/of de verbranding van het concentraat aan een derde zal uitbesteden. Indien dat het geval is, zal daarvoor een aparte (milieu-effectrapportage (m.e.r.)-procedure worden gestart, en behoeft in dit MER slechts de keuze voor het al dan niet zelf verwerken te worden gemotiveerd. Vooralsnog is in dit advies uitgegaan van de verwerking van basisch waswater door Shell zelf.

Ten behoeve van de vergunningverlening voor beide activiteiten wordt een milieu-effectrapport (MER) opgesteld. In dit advies wordt aangegeven welke onderwerpen naar het oordeel van de Commissie voor de milieu-effectrapportage (m.e.r.) in het MER moeten worden behandeld. De belangrijkste punten daarin worden hieronder aangegeven.

Veiligheid

Alhoewel ten behoeve van de besluitvorming over deze activiteit een extern veiligheidsrapport dient te worden opgesteld, acht de Commissie het van belang dat in het MER een voor een breed publiek toegankelijke beschrijving van de veiligheidsaspecten wordt gegeven. De Commissie concludeert namelijk dat er sprake is van een risicovol proces.

Naast de risico's tijdens de produktie (binnen en buiten de reactoren) bestaan er risico's van brand en explosie bij op- en overslag en bij transport. In het MER dient te worden aangegeven hoe reëel de risico's zijn in termen van effecten en kansen dat deze optreden, zowel tijdens starten en stoppen van de installatie als tijdens normaal bedrijf. Geef een beschrijving van de mogelijke ongevalsscenario's en het maximaal geloofwaardige ongeval. Welke emissies naar lucht, water en bodem en welke hinder in de omgeving zijn te verwachten bij deze ongeval-scenario's? Aangegeven dient te worden hoe de verkregen informatie over de risico's bij het ontwerpen van de installatie en bij de bedrijfsvoering wordt gebruikt alsmede welke risicobeperkende maatregelen worden toegepast.

---

1 In de startnotitie is deze *ontwerp*capaciteit genoemd. Shell heeft aangegeven dat de capaciteit door verbeteringen in het proces tijdens de levensduur met ongeveer 10 procent kan toenemen.

Speciale aandacht dient te worden gegeven aan de plaatsen waar accumulatie, met als gevolg het ontstaan van explosieve mengsels, op kan treden.

Koelwater

De keuze voor het type koelsysteem (lucht-, circulatie-, doorstroom-) dient te worden gemotiveerd, waar nodig in relatie tot de aard van het te koelen proces, waarbij het geïnstalleerd vermogen en de optredende temperatuurniveaus van het koelwater dienen te worden aangegeven. Voor de milieugevolgen is de keuze van de koelwaterconditioneringsmiddelen van belang. Daarbij dient ook informatie te worden gegeven over de te hanteren dosering en de momenten en frequentie van toediening.

Afvalwater

Geef aan wat de samenstelling en omvang van de te onderscheiden afvalwaterstromen zijn en hun bestemmingen. Met name de gehalten aan organische verontreinigingen, (zware) metalen en zouten zijn van belang. Verder dient te worden beschreven hoe waterstromen (vuil, schoon) gescheiden worden gehouden en welke maatregelen worden genomen om de verontreiniging van de te onderscheiden waterstromen te beperken dan wel te verwijderen. Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar de stroom basisch waswater.

Geluid

Geef een opsomming van de immissie-relevante bronsterkten van de te onderscheiden installaties van de fabriek. Aangegeven dient te worden of, en zo ja welke, specifieke akoestische voorzieningen zullen worden getroffen.

Lucht

Geef een overzicht van de emissiebronnen naar de lucht (inclusief geurbronnen). Geef per bron een overzicht van de aard en hoeveelheid van de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen. Vermeld tevens per bron de verwachte luchtdebieten en maximale uurgemiddeldeconcentraties conform de methodiek van de Nederlandse Emissierichtlijn. Speciale aandacht dient te worden besteed aan emissies bij op- en overslag, tijdens destillatie en aan de emissies van de verbrandingseenheid en de fakkelinstallatie. Geef aan welke mitigerende maatregelen ter vermindering van de emissies worden gerealiseerd en wat de effectiviteit van deze maatregelen is.

1. INLEIDING

Shell Nederland Chemie B.V., vestiging Moerdijk, is voornemens in samenwerking met BASF op het industrieterrein Moerdijk een tweede fabriek voor de produktie van styreenmonomeer en propeenoxide (verder aan te duiden als MSPO-fabriek: Moerdijk StyreenMonomeer/PropeenOxide fabriek) op te richten en te bedrijven. De capaciteit van de installatie bedraagt 31 ton/h PO en 70 ton/h SM²] Voorts maken de volgende activiteiten deel uit van de voorgenomen activiteit:

- een uitbreiding van de capaciteit van de ethylbenzeenfabriek;
- een uitbreiding van de capaciteit van de katalysatorfabriek;
- (mogelijk) het concentreren van het basisch waswater.

Voorts zal Shell mogelijk een installatie voor de verbranding van concentraat van basisch waswater, dat bij het produktieproces vrijkomt, oprichten. Een andere mogelijkheid is dat Shell het concentreren van het basisch waswater en/of de verbranding van het concentraat aan een derde zal uitbesteden. Indien dat het geval is, zal daarvoor een aparte m.e.r.-procedure worden gestart, en behoeft in dit MER slechts de keuze voor het al dan niet zelf verwerken te worden gemotiveerd. Vooralsnog is in dit advies uitgegaan van de verwerking van basisch waswater door Shell zelf.

Ter voorbereiding van het besluit over de vergunningverlening voor de beide activiteiten wordt, overeenkomstig de Wet milieubeheer artikel 7.14, de m.e.r.-procedure doorlopen. De m.e.r.-plicht wordt in dit geval gekoppeld aan de te nemen besluiten op aanvragen ingevolge de Wet milieubeheer (Wm) en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wvo). Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant zijn bevoegd gezag in het kader van de vergunningverlening ingevolge de Wm; voor de Wvo-vergunning zijn dat de directie Zuid-Holland van Rijkswaterstaat bevoegd gezag (voor de lozing van koel- en mogelijk afvalwater op het Hollands Diep) en het Hoogheemraadschap van West-Brabant (voor de lozing van afvalwater op de persleiding naar de rioolwaterzuiveringsinstallatie te Bath).

Per brief van 18 juli 1996 (bijlage 1), heeft het College van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, als coördinerend bevoegd gezag, de Commissie voor de milieu-effectrapportage in de gelegenheid gesteld advies uit te brengen voor het geven van richtlijnen voor het MER. Bijlage 2 bevat de tekst van de openbare bekendmaking in de Staatscourant nr. 137 d.d. 19 juli 1996. Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de milieu-effectrapportage. De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3, waar ook de overige projectgegevens zijn opgenomen. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de milieu-effectrapportage en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van dit advies is om de gewenste inhoud van de richtlijnen voor het MER aan te geven. Naar aanleiding van de startnotitie zijn geen inspraakreacties ontvangen.

---

2 In de startnotitie is deze *ontwerp*capaciteit genoemd. Shell heeft aangegeven dat de capaciteit door verbeteringen in het proces tijdens de levensduur met ongeveer 10 procent kan toenemen.

Voorts heeft de Commissie gebruik gemaakt van een concept voor richtlijnen met betrekking tot de wateraspecten, dat beschikbaar is gesteld door het Hoogheemraadschap van West-Brabant.

2. MOTIVERING, DOEL EN BESLUITVORMING

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

2.1 Motivering van de voorgenomen activiteit

MS/PO-fabriek

In het MER dienen de achtergronden te worden beschreven, die aanleiding hebben gegeven tot de voorgenomen activiteit. Informatie moet worden gegeven over de argumenten die hebben geleid tot de keuze van het MS/PO-proces, in vergelijking met andere produktieroutes voor SM en PO en welke rol milieu-overwegingen daarbij hebben gespeeld.

De capaciteit van de installatie dient in het MER te worden onderbouwd door confrontatie van kwantitatieve gegevens over:

- internationale ontwikkelingen op het gebied van de produktie van PO en SM in de afgelopen jaren en de produktie-uitbreidingen die in de nabije toekomst worden voorzien;
- de verwachtingen (en onzekerheden) omtrent de omvang van de vraag naar PO en SM in de komende jaren.

In het MER dient de keuze voor industrieterrein Moerdijk als locatie voor de oprichting van de MS/PO-fabriek te worden gemotiveerd. Daarbij dient aandacht te worden besteed aan de inpassing van de MS/PO-fabriek in de bestaande zoneringen van het industrieterrein (geluid- en veiligheidscontouren zoals vastgelegd in ruimtelijke ordeningsplannen).

Concentraatverbrandingsinstallatie

Bij de produktie komt basisch waswater vrij, waarvoor een verwerking in twee stappen is voorzien:

- a. voorconcentreren;
- b. verbranding van het concentraat;

Het concentreren kan onderdeel van het initiatief zijn omdat daarmee een belangrijk deel van het proceswater kan worden teruggewonnen. De keuze tussen zelf verwerken van het basisch waswater of het uitbesteden daarvan is ten tijde van het opstellen van dit advies nog niet gemaakt.

Vooralsnog wordt in dit advies daarom rekening gehouden met het zelf verwerken van het basisch waswater door deze activiteit expliciet en herkenbaar mee te nemen.

De motivering van de keuze tussen uitbesteden en zelf verbranden van het basisch waswater en de rol die milieu-argumenten bij de afweging hebben gespeeld dient te worden toegelicht. Allereerst dient kort te worden samengevat waarom preventie en hergebruik van de afvalstroom door Shell niet mogelijk wordt geacht en de onderhavige activiteit dus als doelmatig kan worden gezien.

Uit de probleemstelling zal duidelijk omschreven moeten blijken:

- voor welke afvalwaterstromen (aard, hoeveelheid) de verbrandingsinstallatie bij Shell of elders wordt gebouwd (is dit alleen voor de basisch waswaterstroom van deze MS/PO-fabriek of ook voor andere afvalwaterstromen?);
- in hoeverre preventie, hergebruik of andere maatregelen de hoeveelheid afvalstoffen is beperkt en of geschikt voor de voorgestelde verwerkingsmethode;
- in hoeverre verwerking elders al dan niet doelmatiger zou kunnen zijn.

Het MER dient op grond van bestaande kennis gemotiveerd aan te geven welke voor- en nadelen de gekozen techniek heeft ten opzichte van andere verwerkings- en/of toepassingstechnieken. Daarbij is het milieurendement³⁾ van belang. De stand der techniek voor de verwerking van de onderhavige afvalstroom dient kort te worden beschreven. De mogelijke verwerkingstechnieken die afzonderlijk of in combinaties aan de orde dienen te komen zijn:

- membraanscheidingstechnieken;
- indampen;
- flocculatie;
- (katalytische) natte lucht oxidatie;
- biologische behandeling;
- superkritische oxidatie ;
- chemische oxidatie (bijvoorbeeld ozonisatie en behandeling met waterstofperoxide bij 80 – 120 °C);
- elektrolyse.

2.2 Beleidsuitgangspunten

Overheidsbesluiten, zoals vastgelegd in beleidsnota's, (ontwerp-)plannen en wetten, die randvoorwaarden stellen of beperkingen opleggen aan de besluitvorming over de voorgenomen activiteit moeten kort worden behandeld. Tevens moet aangegeven worden welke beoordelingscriteria, grens- en streefwaarden aan het vigerende milieubeleid kunnen worden ontleend. Aan deze criteria kunnen vervolgens de alternatieven en varianten worden getoetst.

---

3 De Commissie verstaat onder milieurendement in dit kader de mate waarin de onderscheiden processen relatief voordeel voor het milieu in termen van emissies en energie- en grondstoffengebruik alsmede hergebruik opleveren.

Aan de in hoofdstuk 3 van de startnotitie genoemde beleidsbesluiten en het Besluit Emissie Eisen Stookinstallaties (BEES) dient in ieder geval aandacht te worden besteed. Voorts zijn het Meerjarenprogramma Gevaarlijke Afvalstoffen en het Integraal Waterbeheersplan West-Brabant 1993-1996 van belang.

2.3 Besluitvormingsprocedures

Het MER wordt opgesteld ten behoeve van de vergunningverlening in het kader van de Wm en de Wvo. Beschreven dient te worden volgens welke procedures en tijdsplanning de te nemen besluiten zullen worden voorbereid en genomen, en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel betrokken zullen zijn. Tevens dient te worden aangegeven welke verdere besluiten nog ten behoeve van de uitvoering van het initiatief moeten worden genomen.

In het MER dient, indien daarvan sprake is, te worden aangegeven hoe de besluitvorming over dit project procedureel en inhoudelijk wordt afgestemd op de besluitvorming over de verwerking van het basisch waswater elders.

3. VOORGENOMEN ACTIVITEIT EN ALTERNATIEVEN

3.1 MS/PO-fabriek

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."

Hierna volgt een overzicht van de aspecten waaraan bij de beschrijving van de voorgenomen activiteit in het MER aandacht dient te worden besteed. Het gaat om die aspecten die van belang zijn voor de beoordeling van de milieugevolgen. De voorgenomen activiteit betreft niet alleen de MS/PO-fabriek, maar ook alle daarmee samenhangende op te richten installaties. In paragraaf 3.3 wordt apart ingegaan op de concentraatverbrandingsinstallatie.

3.1.1 **Aanleg en situering installaties**

De werkzaamheden ten behoeve van de aanleg van de installatie dienen te worden beschreven. Hierbij dient tevens de exacte situering en de terreinlayout van de voorgenomen activiteit op industrieterrein Moerdijk te worden aangegeven.

Aangegeven dient te worden of er ten behoeve van de aanleg zal worden gebronneerd, en of daarbij verontreinigd bodemwater zal vrijkomen.

3.1.2 **Productieproces**

Beschrijf het productieproces, waarbij allereerst de chemische reactievergelijkingen van belang zijn. Maak duidelijk aan de hand van blok- of processchema's per te onderscheiden proceseenheid, welke stromen (grondstoffen, producten en afvalstromen) het proces inkomen, doorlopen en verlaten. Geef daarbij de maximum- en ontwerpcapaciteit en technische specificaties van de installaties aan.

De ontwerpkeuzes en procesonderdelen die van belang zijn voor de beoordeling van de milieuaspecten dienen expliciet aan de orde te komen. Naast de in paragraaf 3.1.4 genoemde punten acht de Commissie daarbij de volgende zaken met name van belang:

- In hoeverre is sprake van procesgeïntegreerde milieuvoorzieningen?
- Ten behoeve van de beoordeling van de veiligheidsaspecten dienen de opslag, handling en transport van ethyleen, benzeen, EB, propyleen, PO, styreen en waterstof (H_2) te worden beschreven, alsmede de condities waarvan daarbij sprake is (druk, temperatuur en hoeveelheden).
- De overwegingen die hebben geleid tot de keuze van de katalysator en de rol van milieuargumenten daarbij.

3.1.3 **Grondstoffen en producten**

Geef een beschrijving (aard en hoeveelheden) van te verwerken grondstoffen, hulpstoffen, tussenproducten en de vervaardigde producten in relatie tot de milieugevolgen van de stoffen. Daarbij dient accent te liggen op fysische en chemische kenmerken, de toxische eigenschappen en op explosie- en brandgevaar. Hierbij dient tevens te worden aangegeven in hoeverre productie en aanlevering van grondstoffen en producten door derden zal plaatsvinden.

3.1.4 **Emissies en mitigerende maatregelen**

Bij de hierna gevraagde emissies dient steeds aandacht te worden besteed aan de emissies bij normale en afwijkende bedrijfscondities (ook opstarten, schoonmaken, storingsen en tijdelijk uit bedrijf nemen). De te verwachten emissies kunnen worden voorspeld op basis van emissiegegevens van installaties, voor zover deze reeds elders operationeel zijn, en op basis van schattingen. Hierbij dient zo veel mogelijk gebruik te worden gemaakt van de beschikbare ervaringen met vergelijkbare processen. Eventuele onzekerheden moeten worden aangegeven. Tevens dient aandacht te worden besteed aan de emissies die zich kunnen voordoen bij calamiteiten. Geef de emissies zo kwantitatief mogelijk en in hun onderlinge relatie weer, bijvoorbeeld in blokschema's gekoppeld aan de procesbeschrijving.

Aangegeven dient te worden op welke wijze het ALARA-principe bij alle emissies een rol heeft gespeeld bij het ontwerpen van (de diverse onderdelen van) de installaties. In de volgende paragraaf wordt aandacht gevraagd voor de mogelijke alternatieven voor onderdelen van het proces.

Veiligheid

Alhoewel ten behoeve van de besluitvorming over deze activiteit een extern veiligheidsrapport dient te worden opgesteld, acht de Commissie het van belang dat in het MER een voor een breed publiek toegankelijke beschrijving van de veiligheidsaspecten wordt gegeven. De Commissie concludeert namelijk dat er sprake is van een risicovol proces en wel op grond van het volgende.

De synthese van propyleenoxide vindt plaats via een oxidatieproces. Er is sprake van oxidatie van ethylbenzeen tot ethylbenzeenhydroperoxide, waarna reactie met propyleen plaatsvindt. Het risico van deze oxidatiestap wordt voornamelijk bepaald door de grootte van de reactoren, de reactiecondities en de wijze van uitvoering van het reactieproces (bijvoorbeeld maximale peroxideconcentraties). De voor het totale productieproces gebruikte en de gevormde stoffen zijn, wanneer ze met lucht worden gemengd, brandbaar en explosief. Dit geldt met name voor propyleen en in mindere mate voor propyleenoxide. Het tussenproduct, ethylbenzeenhydroperoxide is een onstabiele stof (dat wil zeggen een stof die uit zichzelf en dus zonder zuurstof exotherm kan reageren). De oxidatie is sterk exotherm en er bestaat gevaar voor explosie. De oxidatiereactie is hierdoor de meest risicovolle stap in het proces.

Bovendien worden de oxidatie, epoxidatie-, en hydrogenatiereacties uitgevoerd bij drukken die (veel) hoger liggen dan de atmosferische druk en temperaturen die ver boven de vlampunten liggen van alle stoffen die gebruikt en geproduceerd worden. Dergelijke procescondities kunnen extra risico's veroorzaken zoals lekkage (plotseling "loss of containment" waardoor de risico's van brand en explosie nog groter kunnen worden).

Naast deze risico's tijdens de productie (binnen en buiten de reactoren) bestaan er risico's van brand en explosie bij op- en overslag en bij transport van gevaarlijke stoffen en produkten. In het MER dient te worden aangegeven hoe reëel de beschreven risico's zijn in termen van effecten en kansen dat deze optreden, zowel tijdens starten en stoppen van de installatie als tijdens normaal bedrijf. Geef een beschrijving van de mogelijke ongevalsscenario's en het maximaal geloofwaardige ongeval. Welke emissies naar lucht, water en bodem en welke hinder in de omgeving zijn te verwachten bij deze ongevalsscenario's? Aangegeven dient te worden hoe de verkregen informatie over de risico's bij het ontwerpen van de installatie en bij de bedrijfsvoering wordt gebruikt alsmede welke risicobeperkende maatregelen worden toegepast. Speciale aandacht dient te worden gegeven aan de plaatsen waar accumulatie, met als gevolg het ontstaan van explosieve mengsels, op kan treden.

Koelwater

De keuze voor het type koelsysteem (lucht-, circulatie-, doorstroom-) dient te worden gemotiveerd, waar nodig in relatie tot de aard van het te koelen proces, waarbij het geïnstalleerd vermogen en optredende temperatuurniveaus van het koelwater dienen te worden aangegeven. Voor de milieugevolgen is de keuze van de koelwaterconditioneringsmiddelen van belang. Daarbij dient ook informatie te worden gegeven over de te hanteren dosering en de momenten en frequentie van toediening.

Afvalwater

Geef aan wat de samenstelling en omvang van de te onderscheiden afvalwaterstromen zijn en hun bestemmingen. Met name de gehalten aan organische verontreinigingen, (zware) metalen en zouten zijn van belang. Verder dient te worden beschreven hoe waterstromen (vuil, schoon) gescheiden worden gehouden en welke maatregelen worden genomen om de verontreiniging van de te onderscheiden waterstromen te beperken dan wel te verwijderen.

Verder dient te worden beschreven hoe waterstromen (vuil, schoon) gescheiden worden gehouden en welke maatregelen worden genomen om de verontreiniging van de te onderscheiden waterstromen te beperken dan wel te verwijderen.

Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar het verwerken van basisch waswater (zie paragraaf 3.2 van dit advies)..

Afval

Beschrijf van de afvalstromen om welke soorten, hoeveelheden met welke samenstelling (chemisch en fysisch) het gaat, op welke wijze de verwerking en eventuele afvoer van produkten en reststoffen zal plaatsvinden en geef een beschrijving van de afvalroutes. Maak hierbij onderscheid in gevaarlijke afvalstromen en niet gevaarlijke afvalstromen. De eindbestemming van niet verwerkbaar vaste afvalstoffen dient te worden vermeld. Geef een overzicht van maatregelen die worden genomen om de optredende afvalstromen te beperken, en van de effectiviteit daarvan. Hierbij dient specifieke aandacht te worden besteed aan maatregelen om de hoeveelheid katalystorafval en reactiebijprodukten te minimaliseren en zo mogelijk de standtijd van filters te verlengen, bijvoorbeeld door inzet van regeneratietechnieken.

Geluid

Geef een opsomming van de immissie-relevante bronsterkten van de te onderscheiden installaties van de fabriek. Aangegeven dient te worden of, en zo ja welke, specifieke akoestische voorzieningen zullen worden getroffen.

Lucht

Geef een overzicht van de emissiebronnen naar de lucht (inclusief geurbronnen). Geef per bron een overzicht van de aard en hoeveelheid van de uitstoot van luchtverontreinigende stoffen (inclusief aerosolen en geur). Vermeld tevens per bron de verwachte luchtdebieten en maximale uurgemiddeldeconcentraties conform de methodiek van de Nederlandse Emissierichtlijn. Speciale aandacht dient te worden besteed aan:

- emissies bij op- en overslag en transport;
- emissies tijdens destillatie;
- emissies van de verbrandingseenheid;
- emissies van de fakkelinstallatie;
- de verplichting tot minimalisatie van de uitstoot van carcinogene stoffen.

Geef aan welke mitigerende maatregelen ter vermindering van de emissies worden gerealiseerd en wat de effectiviteit van deze maatregelen is. Specifiek voor dit type installatie van belang acht de Commissie de maatregelen die worden genomen om de emissie ten gevolge van lekverliezen te voorkomen (monitoring-, inspectie en (preventief) onderhoudsprogramma), waarbij de eigen ervaringen van Shell van belang zijn. Bij de beschrijving hiervan dient een specificatie van de emissie van koolwaterstoffen naar samenstelling te worden gegeven.

Geur

De geuremissies dienen te worden gekwantificeerd volgens de "Hindersystematiek geur" en de daarin opgenomen methoden inzake "Meten en rekenen geur⁴". Aangegeven dient te worden de wijze waarop stoffen met lage geurdrempels worden verwerkt.

Het MER dient een inventarisatie van alle geurbronnen te bevatten.

Besteed hierbij aandacht aan:

- diffuse emissies;
- ademverliezen bij op- en overslag;
- emissies via scrubbers;
- emissies van verbrandingsinstallaties en /fakkels.

Bodem

Geef een overzicht van de potentiële bronnen waarvan mogelijk emissies en verontreinigingen naar de bodem kunnen optreden. Geef aan welke bodembeschermende maatregelen worden getroffen om deze potentiële effecten te voorkomen.

Energie

Geef een overzicht van de maatregelen die worden genomen om het energieverbruik te beperken.

3.1.5 Ligging en transport

Geef met het oog op de milieu- en veiligheidsconsequenties daarvan op kaart(en) een beeld van de ligging van de installatie(s) op het terrein en de route en wijze van (in- en extern) aanvoer, afvoer en transport en opslag van de grond- en hulpstoffen en (afval)produkten, alsmede de hoeveelheden waarom het gaat. Geef hierbij tevens aan in hoeverre sprake zal zijn van opslag bij derden.

---

4 VROM, Publicatierreeks Lucht en energie, nr. 115, 1994.

Alternatieven MS/PO-fabriek

De keuze van de beschouwde alternatieven moet worden gemotiveerd, evenals de selectie van het eventuele voorkeursalternatief. Bij de motivering gaat in het MER vooral de aandacht uit naar de milieu-argumenten.

Indien de initiatiefnemer van mening is dat alternatieven of varianten ten aanzien van de uitvoering van de installatie met betrekking tot het ontwerp van de produktiefaciliteit niet mogelijk zijn, dient dit in het MER te worden onderbouwd. In paragraaf 3.3.6 wordt apart aandacht gevraagd voor alternatieven voor de concentraatverbrandingsinstallatie.

Om een onderlinge vergelijking mogelijk te maken moeten de te vergelijken alternatieven tot op hetzelfde detailniveau worden uitgewerkt. Het beschrijven van de huidige situatie en autonome ontwikkeling dient gezien te worden als het referentiekader voor de gevolgen voor het milieu van de alternatieven en de voorgenomen activiteit.

Bij de ontwikkeling van de alternatieven en de varianten dient in ieder geval aandacht te worden besteed aan de volgende aspecten:

Veiligheid

- De mogelijkheid van aanvullende kans- en effectbeperkende maatregelen en de mogelijkheden voor het toepassen van inherent veiliger^{5]} systemen.

Koelwater

- Alternatieven voor de koeling om de gevolgen voor de milieubelasting via lozingen (thermisch, microverontreinigingen), het totale watergebruik, de geluidsbelasting en de energie-efficiency van het productieproces te verbeteren. Maak zonnig onderscheid naar deelprocessen.
- Opties om de koelbehoefte van het totale proces te verminderen. Denk daarbij bv. aan energie-efficiënte destillatieprocessen en de inzet van warmtepompen.
- Alternatieven voor de koelwaterconditioneringsmiddelen (bijvoorbeeld ozon) en dosering, tijdstippen en frequentie van de toediening daarvan.
- Materiaalkeuze of coating op warmteuitwisselende oppervlakken om corrosie en aangroei van organismen tegen te gaan.

Afvalwater

- Opties het basisch waswater (gedeeltelijk) te recyclen, al dan niet na zuivering.
- Verdergaand concentreren van het basisch waswater.
- De mogelijkheden die er zijn voor gezamenlijke zuivering van afvalwaterstromen voor de verschillende op het terrein aanwezige fabrieken (in verband met doelmatigheid en energiegebruik); bijvoorbeeld gebruikmaking van de waterzuivering bij de bestaande MS/PO-fabriek;

---

5 De Commissie doelt hiermee niet slechts op processen waarbij geen zuurstof gebruikt wordt (deze mogelijkheid is bij alle commercieel toegepaste SM/PO-processen niet aanwezig) maar op alle procesgeïntegreerde maatregelen die door de procescondities tot veiliger systemen leiden.

- De mogelijkheden om de overige waterstromen opnieuw in te zetten in dit proces of elders op het bedrijfsterrein dan wel van elders afvalwaterstromen opnieuw te gebruiken. Denk daarbij bv. aan cascadegebruik van water ten behoeve van koeling en aan de bestaande utilities voor o.a. de huidige MSPO-fabriek.
- De ervaring die Shell heeft met het propeenoxide-productieproces nuttig te maken voor dit initiatief waar het gaat om het verder beperken of verwerken van afvalwaterstromen.

Afval

- Opties voor preventie en minimalisatie van afvalstromen.

Lucht

- Verdergaand terugvoeren van afgassen (zowel voor procesemissies als voor opslagfaciliteiten).
- Continu affakkelen versus affakkelen in calamiteuze situaties; geef in dit kader tevens de noodzaak van en mogelijkheden voor minimalisatie van affakkelen aan (kunnen de stoffen die worden afgefakkeld misschien op een andere wijze worden verwerkt?).
- Een beschouwing over de stand der techniek (best technical means) inzake mitigatie van geuremissie.
- Verdere beperking van de emissie van koolwaterstoffen door middel van de best bestaande technieken.
- Het op diverse plaatsen terugvoeren van organische verbindingen in het proces.
- Emissiebeperking bij op- en overslag van grondstoffen en produkten
- Verdergaande beperking van NO_x-emissies, die ontstaan als gevolg van intensivering van het gebruik van de bestaande installaties, zoals in het geval van de stoomopwekking.

Overig

- Optimalisatie van transport uit oogpunten van milieu, energie en veiligheid.
- Het benutten van de potenties voor het elders toepassen van restwarmte.

3.1.7

Meest milieuvriendelijk alternatief

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

In ieder geval moet het meest milieuvriendelijke alternatief worden beschreven. Het meest milieuvriendelijke alternatief moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- het moet realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- het moet uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu;
- het moet gericht zijn op het zo veel mogelijk voorkomen van nadelige milieu-gevolgen, dan wel het behalen van een maximale milieuwinst.

Het meest milieuvriendelijk alternatief kan bestaan uit een combinatie van verschillende milieuvriendelijke technieken voor onderdelen van de installatie zoals deze bij de alternatievenontwikkeling (zie de vorige subparagraaf van dit advies) aan de orde zijn gekomen.

3.2 Concentraatverbrandingsinstallatie

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen."

Indien Shell besluit zelf een installatie voor de verbranding van het concentraat van basisch waswater op te richten, dient deze in het MER volwaardig te worden beschreven. De punten die daarbij van belang worden geacht komen in deze paragraaf aan de orde. Indien besloten wordt de verwerking van het concentraat uit te besteden, zal daarvoor een aparte m.e.r.-procedure worden gestart en behoeft deze activiteit dus niet volwaardig in dit MER aan de orde te komen. Wel dient de keuze voor het al dan niet zelf verwerken te worden gemotiveerd (zie paragraaf 2.1 van dit advies). In de volgende hoofdstukken van dit advies is ook rekening gehouden met de oprichting van een concentraatverbrandingsinstallatie door Shell.

3.2.1 Verwerkingsproces

Beschrijf het verwerkingsproces aan de hand van blok- of processchema's per te onderscheiden proceseenheid, welke afval- en hulpstromen het proces inkomen, doorlopen en verlaten. Geef daarbij de maximum- en ontwerpcapaciteit van de installaties aan. Verschaf met behulp van massa- en energiebalansen, waar mogelijk per onderdeel, inzicht in de werking van de installaties. Het vernietigingsrendement voor de organische componenten en de omzetting van de overige relevante componenten dient hieruit duidelijk naar voren te komen.

De ontwerpkeuzes en procesonderdelen die van belang zijn voor de beoordeling van de milieuaspecten dienen expliciet aan de orde te komen. Naast de in paragraaf 3.1.5. genoemde punten acht de Commissie daarbij de volgende zaken met name van belang:

- hoeveelheid en samenstelling van het concentraat;
- procesbewaking en -beveiliging;
- tijden waarop de verschillende bedrijfsonderdelen in werking zijn;
- correctiemaatregelen bij afwijking van de optimale procescondities in de oven;
- het MER dient inzicht te geven in de mogelijke calamiteiten die ontstaan door uitval van voorzieningen, plotselinge omstandigheden etc. Voorts dient te worden aangegeven welke maatregelen worden genomen om de risico's van calamiteiten te beperken.

3.2.2 Emissies en mitigerende maatregelen

Aangegeven dient te worden op welke wijze het ALARA-principe een rol heeft gespeeld bij het ontwerpen van (de diverse onderdelen van) de installaties. In de volgende paragraaf wordt aandacht gevraagd voor de mogelijke alternatieven voor onderdelen van het proces.

Oppervlaktewater

De emissies naar het oppervlaktewater van metalen, zouten, organische microverontreinigingen en chemisch zuurstofverbruik dienen te worden beschreven. Het MER dient aandacht te besteden aan:

- de hoeveelheid en samenstelling van koelwater, hemelwater, verontreinigd water (onder andere van de rookgasreiniging), bij normale omstandigheden en bij storingen.
- de keuze voor de bestemming (persleiding/Hollands diep) van het waswater van de rookgasreiniging.

Lucht

- een inventarisatie van alle emissiebronnen;
- samenstelling van uit te stoten behandelde rookgassen (emissies van zware metalen, organische stoffen, PAK's, HCl/Cl₂, NO_x, SO₂, dioxines, CO, halogeenvbindingen, geurstoffen, stof en roet);
- de werking van de reinigingsprocessen in de opstartfase, bij normale bedrijfsomstandigheden en bij minimale en maximale belasting; de beheersbaarheid (inclusief monitoring) bij afwijkende bedrijfsomstandigheden;
- de relatie tussen de emissies naar de lucht en de keuze van de rookgasreiniging; (Hoe wordt aan de vigerende emissie-eisen voldaan?)
- de maatregelen die worden genomen wanneer emissies belangrijk hoger zijn dan tijdens reguliere bedrijfsomstandigheden (storingen, opstarten, andere receptuur);
- emissies van geurhoudende stoffen en voorzieningen ter beperking daarvan;
- storingsgevoeligheid van de installatie in relatie tot de samenstelling van de afvalstoffen;
- voorzieningen om neerslaan van de rookgas/damp-pluim te voorkomen.

Geur

De geuremissies dienen te worden gekwantificeerd volgens de "Hindersystematiek geur" en de daarin opgenomen methoden inzake "Meten en rekenen geur^{6]}". Aangegeven dient te worden de wijze waarop stoffen met lage geurdrempels worden verwerkt.

Het MER dient een inventarisatie van alle geurbronnen te bevatten. Besteed hierbij aandacht aan:

- diffuse emissies;
- ademverliezen bij op- en overslag;
- emissies via scrubbers;
- emissies van verbrandingsinstallaties en /fakkels.

---

6 VROM, Publicatierreeks Lucht en energie, nr. 115, 1994.

Afval

- de kwaliteit en kwantiteit van de afvalstoffen en de verdere verwerking daarvan;
- de wijze(n) waarop de hoeveelheid afvalstoffen wordt beperkt;
- de hergebruiks- en eventuele afzetmogelijkheden van de afvalstoffen (opwerking van de soda tot een verkoopbaar produkt) met mogelijke knelpunten nu en in de toekomst;
- de eindverwerking van afvalstoffen uit de concentraatverbrandingsinstallatie.

3.2.3

Alternatieven concentraatverbrandingsinstallatie

Lucht

- Combinatie van natte en droge rookgasreiniging, waarbij de rookgassen na de wasstap worden opgewarmd (bij voorkeur met in het proces vrijkomende warmte) tot een gewenste procestemperatuur (bijvoorbeeld 150°C), waarna een absorptie-middel in de rookgassen wordt geïnjecteerd ten behoeve van het afvangen van restanten halogenen, halogeenzuren, SO₂, zware metalen, dioxines en furanen.

Afvalstoffen

- Reductie van de te storten afvalstoffen, via nabewerkingstechnieken of via preventieve maatregelen; de mogelijkheid van de productie van soda.

Warmte/Energiehuishouding

Een beschrijving van de mogelijkheden het energieverbruik te reduceren danwel de calorische waarde van het concentraat optimaal te benutten. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan het verder concentreren van het basisch afvalwater alvorens het te verbranden.

3.2.4

Meest milieuvriendelijk alternatief

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

In ieder geval dient, ook voor de concentraatverbrandingsinstallatie een apart meest milieuvriendelijk alternatief te worden beschreven. Het meest milieuvriendelijke alternatief moet aan de volgende voorwaarden voldoen:

- het moet realistisch zijn, dat wil zeggen het moet voldoen aan de doelstellingen van de initiatiefnemer, alsmede binnen zijn of haar competentie liggen;
- het moet uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu;
- het moet gericht zijn op het zo veel mogelijk voorkomen van nadelige milieugevolgen, dan wel het behalen van een maximale milieuwinst.

Het meest milieuvriendelijk alternatief kan bestaan uit een combinatie van verschillende milieuvriendelijke technieken voor onderdelen van de installatie zoals deze bij de alternatievenontwikkeling (zie de vorige subparagraaf van dit advies) aan de orde zijn gekomen.

4. BESTAANDE TOESTAND EN GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven wden ondernomen."*

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

4.1 Algemeen

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de autonome ontwikkeling hiervan moeten worden beschreven voor zover van belang voor de voorspelling van de gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en alternatieven. Onzekerheden dienen duidelijk te worden aangegeven. De autonome ontwikkeling betreft hierbij de toekomstige ontwikkeling van het milieu zonder dat de voorgenomen activiteit of een van de alternatieven wordt gerealiseerd maar waarbij wel rekening wordt gehouden met eventuele effecten van voltooide en lopende ingrepen en ingrepen als gevolg van reeds vastgelegd beleid worden voorzien.

Het studiegebied omvat de locatie en haar omgeving, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieu-aspect (lucht, bodem, water, et cetera) kan de omvang van het studiegebied verschillen. De beschrijving dient die gebiedsdelen te omvatten, waar veranderingen in de milieutoestand kunnen worden verwacht ten gevolge van de voorgenomen activiteit of de alternatieven. De begrenzing van de studiegebieden moet worden gemotiveerd en op kaart worden aangegeven.

Immissiegevoelige objecten

Op kaart dient een duidelijk inzicht te worden gegeven in de ligging van de fabriek ten opzichte van in de omgeving gelegen immissiegevoelige objecten en gebieden. Hierbij dient tevens een aanduiding van de aard van de gevoelige objecten en gebieden te worden weergegeven.

Gevolgen voor het milieu

Bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu moet aangegeven worden of de effecten tijdelijk of permanent zijn, ophefbaar of onomkeerbaar, of ze zich afspelen op korte of op lange termijn, in hoeverre er cumulatie (versterken of uitdoven van effecten) kan optreden en of er sprake is van positieve effecten. Bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd.

Onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld.

Bij de beschrijving van de te verwachten effecten van de emissies is het belangrijk dat wordt aangegeven welke gevolgen de emissies zullen hebben voor immissies en wat de gevolgen van de immissies zijn op het biotisch en abiotisch milieu, waaronder ook bij abnormale en calamiteuze situaties.

De Commissie vraagt in het MER voor de volgende aspecten van het milieu de aandacht. Hierbij zijn de aandachtspunten voor de bestaande situatie en de gevolgen kortheidshalve in één hoofdstuk ondergebracht.

4.2 Veiligheid

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

- Beschrijf de huidige situatie met betrekking tot veiligheid.

Gevolgen

- Geef aan in hoeverre de beschreven risico's van brand- en explosie bij productie, opslag en transport (zie hoofdstuk 3 van dit advies) leiden tot een verandering van de huidige veiligheidssituatie. Besteed hierbij met speciale aandacht aan de situatie te Klundert.

4.3 Water

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

Beschrijf de bestaande toestand van het oppervlaktewater tegen de achtergrond van de parameters en normen zoals gegeven in de Evaluatienota Water en de waterbodempkwaliteit (concentraties van die stoffen die bij gebruik van de procesunits kunnen worden geloosd). Beschrijf de huidige samenstelling van het Hollands Diep voor wat betreft plankton en aquatische fauna.

Gevolgen

Chemische lozingen

Geef de hoeveelheden te lozen verontreinigende stoffen – opgesplitst naar de verschillende soorten afvalwaterstromen – en effecten voor het ontvangende oppervlaktewater en de (water)bodem. Voor soda en de koelwaterconditioneringsmiddelen dienen de absolute en relatieve bijdrage aan de achtergrondwaarden in het oppervlaktewater te worden geschat, mede gelet op de waterkwaliteitseisen van de WVO, het 'stand-still beginsel' uit de derde Nota Waterhuishouding en het 'Uitvoeringsbesluit verontreiniging Rijkswateren'.

Besteed hierbij in kwalitatieve zin aandacht aan de mogelijke effecten van koelwaterconditioneringsmiddelen en hun mogelijke reactieproducten op de verschillende groepen van waterorganismen. Betrek hierbij ook de momenten waarop de biociden worden toegediend in relatie tot het debiet van het ontvangende oppervlaktewater.

Geef de eventuele interacties met bestaande lozingen en de gevolgen daarvan voor oppervlaktewater en waterbodem.

Voorts zijn de fysische en chemische effecten op de afvalwaterpersleiding en de effecten op de werking van de RWZI van belang.

Thermische lozingen

Beschrijf de gevolgen van de thermische belasting door het koelwatersysteem op het ontvangende oppervlaktewater in relatie tot de achtergrondtemperaturen en debieten in verschillende jaargetijden.

4.4 Geluid

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

Geef de bestaande zoneringscontouren van het industrieterrein aan.

Beschrijf de huidige akoestische situatie ter hoogte van posities nabij de dichtstbij gelegen (woon)bebouwingsgrens en eventuele andere geluidgevoelige bestemmingen (geluidcontourkaart met de vermelding van de geluidimmissie in relevante posities). Beschrijf de ontwikkelingen als gevolg van eventuele toekomstige saneringsprogramma's.

Geef eventuele ontwikkelingen aan in de omgeving, die van invloed zijn op de ligging van de geluidcontouren.

Gevolgen

Bepaal de bijdrage aan het geluidsniveau op de totale geluidimmissie ter hoogte van nabijgelegen woningen of andere geluidgevoelige bestemmingen buiten het terrein aan de hand van prognoseberekningen. Besteed hierbij speciale aandacht aan de situatie te Klundert.

Geef de nieuwe geluidcontouren aan. Geef hierbij aan hoe deze passen binnen de zoneringscontouren van het industrieterrein.

4.5 Afval

Gevolgen

Beschrijf de toename in, en de aard en hoeveelheid van de afvalstromen die naar elders worden verwijderd.

4.6 Lucht

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

Beschrijf de bestaande luchtkwaliteit, waaronder de buitenluchtconcentraties van stoffen die uit de inrichting vrij kunnen komen.

Gevolgen

Geef de te verwachten veranderingen in de luchtkwaliteit met betrekking tot stoffen die uit de inrichting vrijkomen.

Geef de relatie van de verwachte en maximale immissieconcentraties met bestaande normen en richtwaarden. De gevolgen hiervan in termen van eventuele gezondheidsrisico's, dienen voor zover mogelijk aan te worden gegeven. Dit dient te geschieden aan de hand van de besproken grenswaarden voor luchtkwaliteit, die mede op gezondheidsrisico's gebaseerd zijn. In samenhang hiermee dient ook een beschouwing te worden gegeven over de gezondheidsrisico's van calamiteiten.

Op basis van de berekende geuremissies dient met het LTFD-model de ligging van een aantal relevante geurcontouren te worden bepaald en gepresenteerd (bijvoorbeeld 1 en 10 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ - 98 percentiel en een tussenliggende contour). Wanneer voor de onderhavige situatie kan worden aangetoond dat een andere contour dan de 1 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ - 98 percentiel de grens aangeeft waarbuiten geen (onaanvaardbare) hinder optreedt, dan dient in ieder geval ook deze (tussenliggende) contour te worden vermeld, alsmede de onderzoeksgegevens, waarop deze veronderstelling is gebaseerd (geurkwaliteitsbeschouwingen, hinderbelevingsonderzoek bij vergelijkbare bedrijven, omgevingsgegevens et cetera). Ook dient een beeld te worden gegeven van de maximaal te verwachten geurconcentraties in de omgeving, wanneer de aangebrachte milieuvorzieningen zouden uitvallen.

4.7 Bodem

Bestaande toestand en autonome ontwikkeling

Geef eventuele bestaande bodem- en/of grondwaterverontreinigingen aan.

Gevolgen

Beschrijf de wijze waarop verontreiniging van bodem en/of grondwater als gevolg van lekverliezen, mogelijk verontreinigd afstromend regenwater en de daaruit voortvloeiende milieugevolgen worden voorkomen.

5. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieu-effecten (zowel positieve als negatieve effecten) van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling en met de referentiesituatie worden vergeleken. De beleidsuitgangspunten (hoofdstuk 2) kunnen daarbij als toetsingskader fungeren.

Bij de vergelijking van de alternatieven kunnen de financiële aspecten van de alternatieven worden betrokken om de realiteitswaarde van de alternatieven beter te kunnen beoordelen. Dit is in het kader van de milieu-effectrapportage echter niet verplicht.

6. LEEMTEN IN KENNIS EN EVALUATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieu-effecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieu-effectrapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

De leemten in kennis en informatie, die van belang zijn voor een goede oordeelsvorming, moeten worden genoemd.

Het doel van deze beschrijving is om een indicatie te krijgen van de volledigheid van de informatie voor de besluitvorming.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre dit de kwaliteit van de besluitvorming beïnvloedt.

Informatie die voor de besluitvorming essentieel is, kan niet onder leemten in kennis worden opgenomen, maar moet in het MER worden verstrekt.

De vastgestelde leemten in kennis en informatie kunnen worden gezien als onderwerpen van voortgaande studie. Dit betekent dat moet worden aangegeven of men verwacht dat op korte termijn toepasbare kennis beschikbaar komt waardoor de leemten in kennis opgevuld zullen worden. De leemten in kennis en informatie behoren mede te worden betrokken bij een door bevoegd gezag op te stellen evaluatieprogramma teneinde de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en om zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen.

Het verdient aanbeveling dat de initiatiefnemer in het MER reeds een aanzet tot een dergelijk evaluatieprogramma geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het op te stellen evaluatieprogramma. In dit kader is het wenselijk dat een beeld wordt gegeven van de hoofdpunten uit het eventuele monitoringsprogramma van de initiatiefnemer en hoe de informatie daaruit kan worden gebruikt voor het uitvoeren van de m.e.r.-evaluatie.

De Commissie is van mening dat voor het evaluatieprogramma met name de geluids- en luchtkwaliteitssituatie in Klundert van belang is.

7. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten.

Voor de overige presentatie beveelt de Commissie het volgende aan:

- het MER beknopt te houden;
- achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzes onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- (eventueel) kaartmateriaal (zo mogelijk) te voorzien van een leesbare ondergrond met de gebruikte topografische namen en een duidelijke legenda.

8. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn (ook voor niet-deskundigen) en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming⁷], inclusief de belangrijkste waarden van het milieu in het studiegebied;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit;
- het resultaat van de vergelijking van de alternatieven (zo mogelijk in tabelvorm).

---

7 Zie de hoofdpunten van dit advies op bladzijde 1.

BIJLAGEN

bij het advies voor richtlijnen
voor het milieu-effectrapport
MSPO-fabriek en concentraatverbrandingsinstallatie
Shell Moerdijk

(bijlagen 1 t/m 3)

BIJLAGE 1

Brief van het bevoegd gezag d.d. 18 juli 1996 waarin de Commissie in de gelegenheid wordt gesteld om advies uit te brengen

Provincie
Noord-Brabant

Dienst Waterstaat, Milieu en Vervoer

14 JUL 1996

Provinciehuis
Brabantlaan 1
Correspondentie-adres:
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
Telefax: (073) 612 35 65

Telefoon (073) 681 28 12

Ons kenmerk: 393942
Uw kenmerk: -
Afdeling: LGM
Doorkiesnr.: 6812732
Bijlagen: 7
Datum: 18 juli 1996
Onderwerp: Startnotitie milieu-effect-
rapportage Wet milieubeheer
(artikel 7.12).

Commissie voor de milieu-
effectrapportage
Postbus 2345
3500 GH UTRECHT

	Commissie voor de milieu-effectrapportage
Ingekomen:	19 JULI 1996
nummer:	1151-cb
dossier:	810-I 6x
kopie naar:	Bo. Scipion-bijl

Geachte heer/mevrouw,

Hierbij doen wij u, mede namens de Rijkswaterstaat directie Zuid-Holland en het dagelijks bestuur van het Hoogheemraadschap van West-Brabant, toekomen zes exemplaren van de Startnotitie inzake de milieu-effectrapportage van Shell Nederland Chemie BV, voor het uitbreiden van haar inrichting bestemd tot het bereiden van petrochemische halffabrikaten op haar bedrijfsterrein aan de Chemieweg 25 te Moerdijk, met een fabriek bestemd tot het bereiden van styreen en propeenoxide.

Deze Startnotitie is op 3 juli 1996 bij ons ingekomen.

De Startnotitie zullen wij op 19 juli 1996 openbaar maken middels een kennisgeving in de dagbladpers en de Nederlandse Staatscourant. Een exemplaar van de daartoe strekkende kennisgeving treft u hierbij aan.

Wij verzoeken u ons te adviseren over de te geven richtlijnen inzake de inhoud van het Milieu-effectrapport.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,
namens deze,
het hoofd van de afdeling
Lucht, Geluid en Milieuvergunningen,

ir. H.D.M. Maas.

secretariaat:
tel. (073) 681 22 00
fax. (073) 612 42 95

Bij antwoord s.v.p. onderwerp, datum en kenmerk van deze brief vermelden

Bankrelaties: ING Rekening nr. 67.45.60.043. Postbank nr. 1070176 i.n.v. Provincie Noord-Brabant

BIJLAGE 2

Openbare kennisgeving van de startnotitie in Staatscourant nr. 137 d.d. 19 juli 1996

Milieu-effect- rapportage

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant maken mede namens de directie van Rijkswaterstaat Zuid-Holland en het dagelijks bestuur van het Hoogheemraadschap van West-Brabant het volgende bekend.

Shell Nederland Chemie B.V. heeft op 3 juli 1996 een Startnotitie bij Gedeputeerde Staten ingediend als eerste stap in een procedure die moet leiden tot het opstellen van een Milieu-effectrapport (MER) voor het uitbreiden van haar inrichting bestemd tot het bereiden van petrochemische halffabrikaten aan de Chemieweg 25 te Moerdijk, met een fabriek bestemd tot het bereiden van styreen en propheenoxide.

Het op te stellen MER is bedoeld om de gevolgen van de voorgenomen activiteit voor het fysieke milieu zichtbaar te maken. Naar aanleiding van de Startnotitie, waarin de initiatiefnemer in grote lijnen aangeeft wat zij voornemens is, en de ingekomen reacties en advies van de Commissie voor de milieu-effectrapportage, moeten door het bevoegde gezag richtlijnen worden opgesteld, die door de initiatiefnemer bij het opstellen van het MER in acht moeten worden genomen. Gedeputeerde Staten voornoemd stellen hierbij overeenkomstig het bepaalde in artikel 7.14 van de Wet milieubeheer eenieder in de gelegenheid opmerkingen te maken over de te geven richtlijnen.

De Startnotitie ligt daartoe met ingang van 22 juli 1996 gedurende vier weken ter inzage in:

- het gemeentelijk kantoor De Prinsenhof, Stadhuisring 3 te Klundert op werkdagen van 8.30 tot 12.30 uur en van 13.30 tot 16 uur en bovendien in zwembad De Niervaart, Molenviet 7 te Klundert op maandagavond van 18.30 tot 21.30 uur;
- het kantoor van Rijkswaterstaat, directie Zuid-Holland, Boompjes 200 te Rotterdam, op werkdagen van 8.30 tot 12 uur en van 13.30 tot 17 uur en bovendien op vrijdagavond van 16.30 tot 19.30 uur na telefonische afspraak;
- het Hoogheemraadschap van West-Brabant, Bouvignelaan 5 te Breda op werkdagen van 9 tot 12 uur en van 14 tot 16 uur alsmede buiten kantooruren na telefonische afspraak (076-5641330);
- de bibliotheek van de provincie Noord-Brabant, Brabantlaan 1 te 's-Hertogenbosch tijdens kantooruren.

De opmerkingen moeten uiterlijk 19 augustus 1996 worden ingezonden aan Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant, Postbus 90151, 5200 MC 's-Hertogenbosch. Degene die opmerkingen inzendt kan verzoeken zijn persoonlijke gegevens niet bekend te maken.

Voor de goede orde wordt hier opgemerkt dat in deze fase slechts opmerkingen kunnen worden gemaakt betreffende de door het bevoegde gezag te maken richtlijnen voor het opstellen van het MER. Het MER zal te zijner tijd tegelijk met de aanvragen om vergunningen krachtens de Wet milieubeheer en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren ter inzage worden gelegd.

's-Hertogenbosch, juli 1996

Provincie Noord-Brabant

BIJLAGE 3

Projectgegevens

Initiatiefnemer: Shell Nederland Chemie B.V. Vestiging Moerdijk

Bevoegd gezag: College van Gedeputeerde Staten van de provincie Noord-Brabant (coördinerend), Rijkswaterstaat Directie Zuid-Holland en Hoogheemraadschap West-Brabant

Besluit: vergunningverlening ingevolge de Wet milieubeheer en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren

Categorie Besluit m.e.r.: 21.7

Activiteit: oprichting van een fabriek voor de productie van 31 ton/h propeenoxide en 70 ton/h styreenmonomeer MSPO-fabriek en mogelijk van een installatie voor de verwerking van concentraat van daarbij vrijkomend basisch waswater, beide op industrieterrein Moerdijk

Procedurale gegevens:

kennisgeving startnotitie: 19 juli 1996

richtlijnenadvies uitgebracht op: 26 september 1996

Bijzonderheden: Ten tijde van het opstellen van het richtlijnen was nog niet bekend of Shell zelf een installatie voor de verwerking van concentraat van het vrijkomende basisch waswater zou oprichten of de verwerking zou uitbesteden. In het laatste geval zal daarvoor een aparte m.e.r.-procedure gestart worden. In het advies is rekening gehouden met de oprichting van een concentraatverbrandingsinstallatie door Shell.

Samenstelling van de werkgroep:

ir. J.W. Assink

ir. H.S. Buijtenhek

dr.ir. S.M. Lemkowitz

dr. E.H. ter Winkel

drs. L. van Rijn-Vellekoop (voorzitter)

Secretaris van de werkgroep: drs. R.J. Bonte